

SLO: herziening website Leerplan in beeld

Handvatten voor de doorlopende leerlijn

Van basisschool naar voortgezet onderwijs is voor veel leerlingen nog altijd een grote stap. Doorlopende leerlijnen dragen in belangrijke mate bij aan een soepele overgang. “Er valt veel winst te behalen voor leerlingen als leraren de vakinhouden van de basisschool en middelbare school beter op elkaar laten aansluiten en leerlingen die ook als zodanig kunnen herkennen”, zegt leerplanontwikkelaar Frederik Oorschot.

DOOR BRIGITTE BLOEM

Oorschot is werkzaam bij SLO en verantwoordelijk voor de herziening van de website van Leerplan in beeld. Doel van de vernieuwde website is dat leraren en andere onderwijsprofessionals nog beter dan voorheen inzicht krijgen in doorlopende leerlijnen. Leerplan in beeld biedt overzicht, voorbeelden en handreikingen om het onderwijs beter af te stemmen op verschillende sectoren en niveaus. Hierdoor kan de aansluiting verbeteren.

Stel, je bent leraar Nederlands en je wilt weten wat je brugklasleerlingen aan lesstof hebben gehad op de basisschool en waar je bij aan kunt sluiten. Of je geeft les in de onderbouw van het voortgezet onderwijs en wilt weten waar je naartoe moet werken, zodat je leerlingen bij de overgang naar de bovenbouw

Ook voor uitgeverijen

Achter leerplan in beeld zit een grote database, waarin alle wettelijke leerdoelen zijn opgenomen, met de kerndoelen, examendoelen, programma's, syllabi, lijsten met vakken, lijsten met niveaus. Deze database is openbaar. Uitgeverijen kunnen hun methoden technisch koppelen aan deze database. Ook Cito is bezig om de examens van alle vakken en alle niveaus aan deze database te koppelen, zodat op termijn alle examens van voorgaande jaren geïntegreerd kunnen worden met online leren en adaptief ingezet kunnen worden. Leerlingen kunnen de opdrachten en opgaven digitaal maken. Met deze extra toepassing oefenen leerlingen voor de examens en kunnen leraren direct zien op welke gebieden extra instructie nodig is. Juist omdat alle niveaus opgenomen zijn, kunnen leraren, uitgeverijen, maar bijvoorbeeld ook stagebedrijven precies zien hoe de verschillende niveaus op elkaar aansluiten.

goed beslagen ten ijs komen. Of je bent leraar op een basisschool en je wilt met je groep een project doen over de stad: welke kerndoelen van Oriëntatie op jezelf en de wereld betrek je hierbij? Of je bent leraar natuurkunde in de bovenbouw van het vwo en werkt met je klassen toe naar het examenprogramma en je wilt weten hoe je de vrije ruimte kunt gebruiken. Zitten daar, met het oog op het examenprogramma, restricties aan, of kun je alles kiezen? De curriculumontwikkelaars van SLO hebben voor www.leerplaninbeeld.slo.nl op het niveau van kerndoelen en examenprogramma's gekeken hoe primair en voortgezet onderwijs op elkaar aansluiten. "We hebben voorbeelden van uitwerkingen bijgevoegd, waarin we op detailniveau aangeven hoe een doorlopende leerlijn van een bepaald leergebied eruit kan zien", legt Oorschot uit. "Zo kun je per examendomein de inhoud van twee op elkaar aansluitende niveaus zien en die met elkaar vergelijken."

Het waarom van het leren

"Het is belangrijk dat er groei zit in wat de leerling leert", stelt Oorschot. "De basisschoolleraar moet daarom weten welke vakinhouden er na groep 8 aan bod komen. Omgekeerd moet de leraar van het voortgezet onderwijs weten welke kennis al is opgedaan op de basisschool."

Scholen werken per leergebied met kerndoelen die minimaal aan bod moeten komen in een vak of leergebied. Er zijn twee sets kerndoelen, 58 kerndoelen van primair onderwijs en 58 kerndoelen voor de onderbouw. Idealiter wordt op elk niveau dezelfde structuur gehanteerd. De huidige kerndoelen zijn in 2006, op verzoek van de politiek, globaal opgesteld. Ze geven veel ruimte voor eigen invulling, maar dat maakt een doorloop van primair naar voortgezet onderwijs niet vanzelfsprekend soepel. "Het lijkt wel of sommige vakken weer opnieuw beginnen in de brugklas", is de ervaring van Oorschot. "Dat is onnodig en werkt zelfs frustrerend voor sommige leerlingen." Oorschot vindt dat leerlingen op dit moment eigenlijk te weinig worden meegenomen in het waarom van het leren. "Dat is jammer en daarin kan een doorlopende leerlijn beslist een grote rol van betekenis hebben, want je kunt laten zien hoe kennis over de verschillende vakgebieden zich opbouwt."

Volgens Oorschot is er ook sprake van een gebrek aan eenduidigheid in terminologie. Als voorbeeld noemt hij de zaakvakken. "Neem de kerndoelen in het basisonderwijs bij 'Oriëntatie op jezelf en de wereld'. Dat zijn kerndoelen die gaan over mens en samenleving, natuur en techniek, over ruimte en over tijd. Mens en samenleving heeft stukjes burgerschap, werking rechtsstaat en persoonlijke ontwikkeling. In Natuur en techniek herkennen we de bètavakken. Ruimte heeft alles met het vak aardrijkskunde te maken en tijd met geschiedenis. Kijk je vervolgens naar de onderbouw voortgezet onderwijs, dan valt 'Oriëntatie op jezelf en de wereld' in verschillende vakken in de domeinen Mens en natuur en Mens en maatschappij uiteen, waardoor doelen en inhoud zich verre van eenduidig tot elkaar verhouden. Waarom wordt de indeling van het primair onderwijs daar dan niet behouden? Of andersom natuurlijk, als het maar eenduidig is." Oorschot hoopt dat Leerplan in beeld leraren aanzet tot (nog) beter nadenken over hun leerplan. "Het curriculumbewustzijn moet toenemen, je bewust zijn van de mogelijkheden die het leerplan biedt en van de mogelijkheid tot het maken van bewuste keuzes."

10-14 onderwijs

Steeds meer scholen denken na over manieren om de aansluiting tussen primair en voortgezet onderwijs te verbeteren. Er is meer ruimte gekomen voor vormen van samenwerking tussen basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs, bijvoorbeeld met 10-14 onderwijs. Daarbij kunnen leerlingen in hun eigen tempo de overstap van basisschool naar voortgezet onderwijs maken en de niveaukeuze kan, zo nodig, worden uitgesteld. Vanaf 2012 zijn de eerste scholen voor basis- en voortgezet onderwijs gestart met onderwijs specifiek voor leerlingen tussen de 10 en 14 jaar. Inmiddels is een netwerk van initiatieven ontstaan en heeft 10-14 onderwijs een plek in het regeerakkoord gekregen. Ook SLO draagt haar steentje bij. Samen met 10-14 scholen werkt SLO aan doorlopende leerlijnen die deze scholen helpen om goede keuzes te maken in het schooleigen curriculum. Daar kun je ook als po- of vo-school zonder 10-14 onderwijsconcept je voordeel mee doen. Voor vrijwel alle vakken/leergebieden zijn er overzichten van een doorlopende leerlijn van primair naar voortgezet onderwijs gemaakt. Dit zijn de zogeheten leerdoelkaarten. Een leerdoelkaart bevat per vak en vakonderdeel concrete inhoudelijke en vaardigheidsleerdoelen voor leerlingen en geeft bijbehorende beheersingsniveaus aan. Leraar en leerling kunnen op basis van een leerdoelkaart per vakgebied en onderwerp bepalen op welk niveau de leerling zit en welke stappen nodig zijn om op een volgend niveau te komen. Bij een aantal ervan vind je een video waarin leerlingen uitleggen hoe ze ermee werken. Alle informatie over de leerdoelkaarten vind je op: <https://slo.nl/thema/meer/10-14-onderwijs/>

Doorlopende leerlijn

Op dit moment wordt de laatste hand gelegd aan de vernieuwing van de website Leerplan in beeld. Naast een nieuw uiterlijk en een verbeterde gebruiksvriendelijkheid is de belangrijkste verandering de mogelijkheid om alle huidige wettelijke doelen en de voorbeeldmatige doelen in een doorlopende leerlijn te zetten. "Als leraar heb je een beeld van wat je wilt met je leerlingen. Dat ga je doen op een specifiek niveau voor een bepaald vak- of leergebied. Op dat niveau begin je op de website met zoeken", schetst Oorschot. "Dan komen alle doelen in beeld die bij dat vak op dat niveau horen. Kijk je bijvoorbeeld op onderbouw havo voor het vak biologie, dan zie je de bijbehorende doelen. Een andere mogelijkheid is dat je de doorlopende leerlijn ziet van een bepaald vak of leergebied vanuit het basisonderwijs naar de verschillende niveaus in de onderbouw van het voortgezet onderwijs en vervolgens ook naar de bovenbouw. Je kunt niveaus naast elkaar zetten en vergelijken wat er een niveau hoger of lager van de leerling wordt verwacht. We verwachten dat we leraren in het primair en voortgezet onderwijs hiermee een nuttige tool bieden, waar ze bijvoorbeeld ook in het kader van formatief evalueren of het ontwerpen van eigen lessen veel gebruik van kunnen maken." ●

► **Brigitte Bloem is zelfstandig tekstschrijver.**

De vernieuwde website www.leerplaninbeeld.slo.nl zal voor de zomervakantie 2020 online staan. Leerplan in beeld representeert het huidige curriculum. Als er nieuwe kerndoelen komen, past SLO de website daar vanzelfsprekend direct op aan.